

УДК 378.147-61+378-37.013.43

О.М. Панько

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ ВИЩОГО МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПІВ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

ДВНЗ "Івано-Франківський національний медичний університет"

Резюме. Українське суспільство ввійшло у фазу реформування вищої освіти, у тому числі і медичної, згідно зі стандартами Болонського процесу. Наша держава нині перед вибором нової освітньої парадигми, що покликана усунути невідповідність між запитом суспільства та рівнем освітніх послуг, замінити завдання всебічного розвитку особистості завданням максимального розвитку здібностей людини до самореалізації та самоосвіти. У статті показано важливість Болонського процесу й доведено, що це надзвичайно тяжкий і трива-

лий процес, який потребує, перш за все, корекції психолого-педагогічної культури викладацького складу вищих медичних закладів, який готовий кардинально перебудувати навчальний процес. Актуальність цієї проблеми важко переоцінити, оскільки вона стосується не тільки освіти, її реформування, але й у цілому процесу інтеграції нашої країни в Європу.

Ключові слова: Болонський процес, психолого-педагогічна культура, медична освіта.

Вступ. Проблема впровадження Болонського процесу в нашій країні є набагато глибшою, ніж це може здатися на перший погляд, але як не парадоксально б це звучало – водночас вона є набагато простішою, ніж це можна собі уявити. Ця проблема полягає у відмінності світогляду. На відміну від вітчизняної, директивної системи освіти, західна освітня система базується на ринкових засадах – на засадах попиту і пропонування. Взаємовплив попиту і пропонування споглядається всюди – від рівня навчального закладу до рівня конкретного викладача. Саме рівень знань, а отже, якість кінцевого „товару”, тобто рівень і кваліфікація спеціаліста-випускника, і є вирішальним фактором, що впливає на попит на послуги певного навчального закладу. Навчальний заклад надає унікальну освітню послугу, яку споживає студент. Так, студент на Заході є вільним не лише в орієнтації на навчальний заклад та спеціальність, яку він пропонує, а й у виборі тих чи інших курсів для вивчення тих чи інших викладачів відповідно до свого рівня та потреб у рамках обраної ним спеціальності. Навчальний заклад орієнтується не на норми міністерств та відомств, а на запити потенційних замовників – роботодавців. Роботодавець, у свою чергу, дивиться на рейтинг навчального закладу, на рейтинг студента з-поміж інших та на ті дисципліни й інтереси студента, наскільки вони відповідають профілю діяльності підприємства. Саме тому, впровадження Болонської системи в нашій країні буде здійснено за умови зміни психології та традицій нашої вищої школи, вироблення і впровадження нової філософії освітньої діяльності, формування і виконання нових принципів організації навчального процесу, це нові „технології” опанування знань, це новий тип відносин між викладачем і студентом [2, 3, 4, 5, 7].

Мета дослідження. Показати важливість Болонського процесу і довести, що це надзвичайно тяжкий і тривалий процес, який потребує корекції психолого-педагогічної культури викладацького складу вищих медичних закладів.

Матеріал і методи. Матеріали отримані, а висновки сформовані на основі аналізу навчально-виховного процесу та навчального плану діючого психолого-педагогічного семінару в університеті та оцінки навчальної ефективності набутих психологічних та педагогічних знань викладачами - медиками. А також проаналізована триетапна система удосконалення практичної підготовки студентів на додипломному рівні.

Результати дослідження та їх обговорення. Реалізація принципів Болонського процесу можлива лише за умови формування високого рівня психолого-педагогічної культури викладачів, яка повинна підготувати їх до якісно нової організації діяльності. На нашу думку, важливими елементами цієї діяльності повинні бути:

- уміння викладача встановлювати особливий тип взаємовідносин, який сприяє розвитку й розкриттю наявних і потенційних можливостей студента. Основу цих стосунків складають „безоцінне сприйняття” партнерів у спілкуванні, що виявляється в неупередженості та руйнації існуючих стереотипів. Така парадигма взаємовідносин передбачає свободу та творчий пошук як студентів, так і викладачів-педагогів;
- розвиток критичного, рефлексивного мислення викладача, що виступає основною умовою складання як власної стратегії руху на шляху пошуку найбільш ефективних способів педагогічної діяльності, так і прогнозування руху студента в освітньому просторі. Напрацювання в реалізації принципів кредитно-модульної системи повинні бути адаптованими як до умов даного ВНЗ у цілому, виходячи з його специфіки, так й індивідуальності самого викладача. Формуванню раціонально-практичних здібностей викладача повинна сприяти відповідно проведена робота в навчальному закладі. Це можуть бути психолого-педагогічні семінари, які повинні проводити рефлексивні ігрові тренінги, що сприяють

інтенсифікації процесів самовизначення, самопізнання та самоактуалізації особистості;

- позиція викладача повинна ставати управлінською: студент і студентська група виступають об'єктами управлінської діяльності викладача. Останнє передбачає забезпечення прозорості навчального процесу, який має досягатися перш за все максимальною інформованістю студента. Студенти навчальних закладів вже на початку семестру повинні знати, що вони мають опанувати, що від них вимагається, якими будуть критерії оцінювання їх знань, скільки балів і за що вони можуть отримати під час поточних та підсумкових контрольних заходів. Для цього на відповідних сайтах по кожній з дисциплін навчального плану слід розмістити методичні матеріали, складовими яких повинні бути: перелік питань, що охоплюють зміст робочої програми дисципліни; порядок поточного й підсумкового оцінювання знань із дисципліни; список рекомендованої літератури тощо.

Отже, нині суспільство усвідомило необхідність розвитку та реалізації творчого потенціалу кожного індивіда, що його складають, неможливість подальшого прогресу без виховання в людини бажання, потреби та здатності працювати, причому працювати самостійно, максимально використовуючи свої розумові, фізичні та духовні сили. Сьогодні найгострішими залишаються питання, яким саме чином, на основі яких засад, за допомогою яких засобів буде здійснюватися навчання і виховання теперішнього та наступних поколінь. Вкрай важливим є необхідність розвивати у студентів здібності до дослідницької діяльності, творчо поєднуючи традиційні та сучасні технології навчання. Необхідно навчитися вдало поєднувати організаційні форми навчально-виховної діяльності, ставлячи перед собою завдання сформувати спеціаліста з творчим мисленням. Вища школа покликана забезпечувати своїм студентам можливість розширення особистісних перспектив відповідно до демократичних та плюралістичних тенденцій розвитку суспільства і міжнародного розвитку, міжнародної інтеграції.

Входження до Болонського процесу - процедура тривала, відповідальна, яка потребує найуважливішого вивчення усіх рис та особливостей як українського, так і європейського досвіду. Реальне просування української системи вищої освіти в новій парадигмі філософії освіти визначатиметься багатьма конкретними особливостями нашого нинішнього освітняського буття. Участь України в цьому процесі сприятиме: підвищенню конкурентоздатності українських освітніх послуг її викладачів і науковців, визнанню вітчизняних дипломів у країнах Європи, що надзвичайно актуально в контексті націленості нашої країни на європейську інтеграцію; розширенню мобільності студентів і випускників вітчизняних ВНЗ на європейських ринках праці та освітніх послуг; стажуванню та обміну студентами і викладачами;

використанню єдиної системи навчальних залікових одиниць (кредитів) для оцінки трудомісткості тощо. Однак Болонський процес має, на нашу думку, певні проблеми: неготовність викладацьких кадрів до принципово нової роботи; недостатня матеріальна база вітчизняних ВНЗ; обмеженість фінансових можливостей; ризик відпливу як студентів і випускників ВНЗ, так і викладацького складу, перш за все молодих викладачів, які вільно володіють іноземними мовами, недостатність мотивації до отриманих знань.

Специфіка будь-якого вищого навчального закладу, в тому числі і нашого університету, вимагає гнучкого та лояльного впровадження реформ в освітній процес. Так, підготовка спеціалістів в університеті ведеться за концепцією постійного інтегрованого тренінгу на основі поєднання класичних, історично сформованих методичних засад викладання у вищій медичній школі з новітніми технологіями навчання, які, зокрема, передбачають перехід до так званої студентоцентрованої системи навчання, центральною фігурою якої стає не викладач, а студент, і створюються умови для самостійного оволодіння ним усіма вміннями та навичками, необхідними для професійної діяльності. Головним принципом такої підготовки є використання інноваційних технологій навчання на всіх етапах – від вивчення фундаментальних дисциплін до засвоєння клінічних дисциплін, що забезпечує формування в майбутнього спеціаліста не лише теоретичних знань, але і глибоких практичних навичок та умінь. В університеті використовується триетапна система удосконалення практичної підготовки на до дипломного рівні:

1-й етап – оволодіння практичними навичками та вміннями з профільних дисциплін і тестування рівня їхнього засвоєння. Для цього кафедри і відповідні клінічні бази створюють банки методичного забезпечення тренінгу практичних навичок на основі доказової медицини та світових стандартів надання медичної допомоги, обладнуються фантомами, муляжами і тренажерами, що підвищує адаптацію студентів до подальшої роботи в клініці. Підготовка студентів із фундаментальних дисциплін сприяє залученню їх до роботи в сучасних науково-дослідних лабораторіях фундаментальних дисциплін. Практичному тренінгу студентів надана експериментальна база університету, на якій проводяться практичні заняття та наукові дослідження. Студенти отримують новітню науково-практичну інформацію через постійно зростаючий бібліотечний фонд, новітні періодичні видання, комп'ютерні інформаційні мережі Інтернет та Інтранет;

2-й етап – виробнича практика, при організації якої оцінюється початковий рівень умінь та навичок, ставиться завдання їх закріплення і розвитку під час проходження практики, а наприкінці – кінцевий контроль рівня досягнення мети практики. Організація практики на старших курсах цикловим методом дає можливість студентам

брати участь у наданні допомоги хворим протягом усього циклу лікування;

3-й етап – інтеграція знань, умінь та навичок, набутих на перших – п'ятих курсах, самостійне поглиблене обстеження об'єктів, хворих, виконання маніпуляцій під контролем досвідчених педагогів та представників практичної охорони здоров'я. Для поліпшення якості практичної підготовки випускників запроваджено оформлення медичної картки стаціонарного хворого – історії хвороби „реального” формату, що дозволяє максимально наблизити студента до практичної діяльності лікаря-ординатора [6].

Перехід до модульного принципу організації педагогічного процесу вимагає досконалої підготовки професорсько-викладацького складу до управління пізнавальною діяльністю студентів. Така підготовка повинна сприяти формуванню високого рівня педагогічної культури. Це у вищому навчальному закладі можна здійснювати на курсах підвищення кваліфікації, на професійно-педагогічних факультетах вищих навчальних закладів, через впровадження інтегрованих навчальних планів педагогічної підготовки, систему методологічних семінарів тощо. У нашому університеті процес підготовки суб'єктів педагогічного процесу до діяльності в умовах кредитно-модульної системи навчання здійснюється під час проведення психолого-педагогічного семінару, де здійснюється медіаосвітня підготовка викладачів та особлива увага приділяється створенню модульних програм із навчальних дисциплін. При цьому наголошується, що модуль необхідно розглядати „не як фрагмент змісту освіти, а як відображення процесу навчання” [1]. Тобто модуль – це не просто перерозподіл навчального матеріалу за змістом, заміна однієї форми навчально-пізнавальної діяльності на іншу, а це, перш за все, нові підходи до управління цією діяльністю. Метою модульного навчання є забезпечення гнучкості навчання, пристосування його до індивідуальних потреб особистості, рівня її базової підготовки. Адже організований індивідуальний навчальний процес дозволяє студенту досягти досить високого рівня опанування знаннями та уміннями з певної навчальної дисципліни. Однак підготовка педагогічних колективів різних навчальних закладів буде відрізнятися, оскільки він має визначатися на науково обґрунтованій основі (аналіз діяльності колективу, оцінка результатів успішності студентів, рівень професійної підготовленості кадрів тощо).

Отже, Болонський процес – надзвичайно важкий і тривалий процес, який потребує, перш

за все, корекції психолого-педагогічної культури викладацького складу, який готовий кардинально перебудувати навчальний процес.

Висновки

1. Впровадження модульної технології навчання вимагає високого рівня психолого-педагогічної культури викладача, який повинен здійснювати науково обґрунтоване управління пізнавальною діяльністю студентів із послідовною реалізацією всіх технологічних функцій (планування, організація, координація, контроль, регулювання, аналіз), що дозволить перевести процес підготовки фахівців в якісно новий рівень.

2. Філософія вищої освіти в контексті Болонського процесу полягає у гармонізації структурної системи європейської вищої освіти, у виважених інтеграційних процесах у сфері вищої освіти зі збереженням традиційно-національних принципів вищої школи.

3. Нова освітня парадигма, створена державою, покликана усунути невідповідність між запитом суспільства та рівнем освітніх послуг, замінити завдання всебічного розвитку особистості завданням максимального розвитку здібностей людини до самореалізації та самоосвіти.

Література

1. Болонський процес у фактах і документах (Сорбона-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / Упоряд: М.Ф. Стеценко, Я.Я. Болубаш, В.Д. Шинкарук [та ін.]. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2003 – 56 с.
2. Волосовець О.П. Питання якості освіти у контексті впровадження засад Болонської декларації у вищій школі / О.П. Волосовець: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції [„Досвід впровадження основних засад Болонського процесу в систему вищої медичної освіти”] (Тернопіль, 14-15 квітня 2005 р.). – Тернопіль, 2005. – С. 32-36.
3. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посібник / За ред. Кременя В.Г. – Тернопіль: Навчальна книга, 2004. – 403 с.
4. Дикая Е.И. Задачи высшего образования и глобализация / Е.И. Дикая, Т.А. Бабичева: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції [„Гуманізація вищої освіти; філософські виміри”] (Суми-Бердянськ, – 30 червня-2 липня 2004 р. – Суми-Бердянськ, 2004. – С. 35-44.
5. Колот А.М. Реалізація основних принципів Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю / А.М. Колот // Пробл. освіти. – 2004. – Вип. 37. – С. 3-21.
6. Болонський процес і система організації практичної підготовки студентів / Є.М. Нейко, Л.В. Глушко, М.І. Мізюк [та ін.] // Мед. освіта. – 2007. – № 2. – С. 56-58.
7. Медична освіта у світі та в Україні / Ю.В. Поляченко, В.Г. Передерій, О.П. Волосовець [та ін.]: Навч. посібник. – К.: Книга-плюс, 2005. – 383 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА ПРЕПОДАВАТЕЛЬСКОГО СОСТАВА ВЫСШЕГО МЕДИЦИНСКОГО ЗАВЕДЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ ПРИНЦИПОВ БОЛОНСКОГО ПРОЦЕССА

О.М. Панько

Резюме. Украинское общество вошло в фазу реформирования высшего образования, в том числе и медицинс-

кого, согласно стандартам Болонского процесса. Наше государство сейчас перед выбором новой образовательной парадигмы, которая призвана устранить несоответствие между запросами общества и уровнем образовательных услуг, заменить задачу всестороннего развития личности задачей максимального развития способностей человека к самореализации и самообразованию. В статье показана важность Болонского процесса и доказано, что это очень трудный и длительный процесс, который требует, прежде всего, коррекции психолого-педагогической культуры преподавательского состава высших медицинских учреждений, который готов кардинально перестроить учебный процесс. Актуальность этой проблемы трудно переоценить, поскольку она касается не только образования, его реформирования, но и в целом процесса интеграции нашей страны в Европу.

Ключевые слова: Болонский процесс, психолого-педагогическая культура, медицинское образование.

PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL CULTURE OF THE PROFESSORS' STAFF OF THE HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT IN THE CONTEXT OF THE BOLOGNA PROCESS PRINCIPLES

O.M. Panko

Abstract. Ukrainian society has entered the phase of reformation of higher education, including medical education, according to the standards of Bologna process. Our state faces presently the choice of new educational paradigm which aims at removing disparity between the requirements of the society and the level of educational services, at replacing the aim of comprehensive personality development with the aim of maximal development of person's abilities to self-realization and self-education. The importance of Bologna process is shown in the article; it is proven that it is an extraordinarily difficult and prolonged process, which requires, first of all, the correction of psychological and pedagogic culture of teaching staff of higher medical institutions, which is ready to reconstruct cardinally the educational process. It is difficult to overestimate the urgency of the problem, as it concerns both the education and its reformation, as well as the process of integration of our country into Europe.

Key words: Bologna process, psychological and pedagogic culture, medical education.

National Medical University (Ivano-Frankivsk)

Рецензент – д. псих. н. А.С. Борисяк

Buk. Med. Herald. – 2014. – Vol. 18, № 1 (69). – P.191-194

Надійшла до редакції 27.12.2013 року

© О.М. Панько, 2014

УДК 378.016:54:[378.6:61(477.85-25)]

О.О. Перепелиця

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ВИКЛАДАННЯ ХІМІЇ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ ДЛЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У БУКОВИНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці

Резюме. У статті розглянуто методичні підходи при викладанні курсу хімії за умов обмеженої кількості годин слухачам із різними навчальними можливостями, що навчаються на підготовчому відділенні для громадян України Буковинського державного медичного університету. За результатами діагностики рівня сформованості розумових дій виділено три групи підлітків – з творчим, конструктивним та репродуктивним типом мислення. Пропонується на заняттях, що охоплюють ґрунтовні, базові теми, використовувати пояснювально-ілюстративне навчання з елементами проблемності, а в групах слухачів із творчим-конструктивним типом мислення в розділах, що є логічним завершенням базових тем, застосовувати метод випе-

реджаючих знань. Систематизацію і структурування навчального матеріалу здійснювати шляхом використання графологічних схем та таблиць. Рекомендується опрацювання навичок здійснювати в усіх групах слухачів, незалежно від рівня знань, при цьому, у групах з творчим-конструктивним типом мислення ще й додатково вирішувати завдання, що є змодельованими реальними ситуаціями та задачі підвищеної складності. Позааудиторну самостійну роботу організувати з урахуванням різних навчальних можливостей підлітків шляхом розробки диференційованих за рівнем складності завдань.

Ключові слова: слухачі підготовчого відділення, тип мислення, викладання хімії, методичні підходи.

Вступ. Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти, яка спрямована на задоволення інтересів і потреб абітурієнтів у професійному самовизначенні. Тому завдання, яке ставиться перед викладачами підготовчих курсів, організованих при навчальних закладах, – надання якісних освітніх по-

слуг. Ретельна підготовка майбутніх абітурієнтів до вступу у ВНЗ є основною метою й викладачів підготовчого відділення для громадян України Буковинського державного медичного університету.

Викладання хімії на підготовчому відділенні має ряд особливостей. Основна мета навчання на

© О.О. Перепелиця, 2014